

**XIX међународни научни скуп „Правнички дани –
Проф. др Славко Царић”
„ПРАВО, НАУКА И ДРУШТВО – АКТУЕЛНА
ПИТАЊА И ПЕРСПЕКТИВЕ”**

**XIX International scientific meeting „Legal days –
Prof. Slavko Carić, PhD”
„LAW, SCIENCE AND SOCIETY – THE CURRENT
ISSUES AND PERSPECTIVES”**

Универзитет Привредна академија у Новом Саду
Правни факултет за привреду и правосуђе у Новом Саду
The University of Business Academy in Novi Sad
The Faculty of Law for Commerce and Judiciary in Novi Sad

Нови Сад, 23. септембар 2022.

Зборник радова са XIX међународног научног скупа

„Правнички дани – Проф. др Славко Царић“
„ПРАВО, НАУКА И ДРУШТВО – АКТУЕЛНА ПИТАЊА И ПЕРСПЕКТИВЕ“

23. септембар 2022. године у Новом Саду,
у организацији Универзитета Привредна академија у Новом Саду
Правни факултет за привреду и правосуђе у Новом Саду

Издавач:

Универзитет Привредна академија у Новом Саду
Правни факултет за привреду и правосуђе у Новом Саду
Гери Кароља бр. 1, телефон: 021/ 400 - 499
Web: www.pravni-fakultet.info

Рецензенти:

Др Мирко Кулић   **Др Гордана Бејатовић,**
редовни професор   ванредни професор

Др Милан Почуча   **Др Јелена Стојшић Даветић,**
редовни професор   ванредни професор

Др Владимир Козар   **Др Сања Шкорић,**
редовни професор   ванредни професор

Др Милош Марковић   **Др Маријана Младенов,**
редовни професор   ванредни професор

Др Јелена Матијашевић   **Др Срђан Дамњановић**
редовни професор   ванредни професор

Др Предраг Мирковић   **Др Марко Станковић,**
ванредни професор   доцент

Др Дарко Голић   **Др Маја Суботин**
ванредни професор   доцент

Др Јоко Драгојловић
ванредни професор

За издавача:

Др Мирко Кулић, редовни професор

Уредник:

Др Милан Почуча, редовни професор

Штампа:

НС Мала књига плус, Нови Сад

Тираж: 150

ISBN 978-86-86121-51-6

Научни одбор:

ПРОФ. ДР МИЛАН ПОЧУЧА - председник Научног одбора

Продекан за науку, квалитет и развој и шеф Грађанскоправне катедре на Правном факултету за привреду и правосуђе, Универзитет Привредна академија у Новом Саду | Република Србија

ПРОФ. ДР МАРКО ЦАРИЋ

Ректор Универзитета Привредна академија у Новом Саду | Република Србија

ПРОФ. ДР МАРИЈАНА ЦАРИЋ

Председник Савета Универзитета Привредна академија у Новом Саду | Република Србија

ПРОФ. ДР МИРКО КУЛИЋ

Декан Правног факултета за привреду и правосуђе, Универзитет Привредна академија у Новом Саду | Република Србија

ПРОФ. ДР МАРИЈАНА ДУКИЋ МИЈАТОВИЋ

Редовни професор на Правном факултету за привреду и правосуђе Универзитет Привредна академија у Новом Саду и ванредни професор Факултета техничких наука Универзитета у Новом Саду | Република Србија

ПРОФ. ДР ПРЕДРАГ МИРКОВИЋ

Продекан за наставу и ванредни професор на Правном факултету за привреду и правосуђе, Универзитет Привредна академија у Новом Саду | Република Србија

ПРОФ. ДР МАРИЈАНА МЛАДЕНОВ

Продекан за међународну сарадњу и ванредни професор на Правном факултету за привреду и правосуђе, Универзитет Привредна академија у Новом Саду | Република Србија

ПРОФ. ДР ЗОРАН ПАВЛОВИЋ

Шеф Кривичноправне катедре на Правном факултету за привреду и правосуђе, Универзитет Привредна академија у Новом Саду | Република Србија

ПРОФ. ДР ДАРКО ГОЛИЋ

Шеф Теоријске и јавноправне катедре на Правном факултету за привреду и правосуђе, Универзитет Привредна академија у Новом Саду | Република Србија

ПРОФ. ДР ЖЕЉКО БЈЕЛАЈАЦ

Редовни професор на Правном факултету за привреду и правосуђе, Универзитет Привредна академија у Новом Саду | Република Србија

ПРОФ. ДР ЈЕЛЕНА МАТИЈАШЕВИЋ

Редовни професор на Правном факултету за привреду и правосуђе, Универзитет Привредна академија у Новом Саду | Република Србија

ПРОФ. ДР ВЛАДИМИР КОЗАР

Редовни професор на Правном факултету за привреду и правосуђе, Универзитет Привредна академија у Новом Саду | Република Србија

ПРОФ. ДР САЊА ШКОРИЋ

Ванредни професор на Правном факултету за привреду и правосуђе, Универзитет Привредна академија у Новом Саду | Република Србија

ПРОФ. ДР ДУШАНКА ЂУРЂЕВ

Редовни професор на Правном факултету за привреду и правосуђе, Универзитет Привредна академија у Новом Саду | Република Србија

ПРОФ. ДР ВЛАДИМИР ЦАТИЕВ

Шеф катедре Кривичноправних наука Руске академије за адвокатуру и нотаријат | Руска Федерација

АКАДЕМИК ДР НЕДЕЉКО СТАНКОВИЋ

Европски универзитет Брчко дистрикт и Ректор Европског универзитета „Kallos” Тузла и | Босна и Херцеговина

АКАДЕМИК ДР БРАНКО ВУЧКОВИЋ, ЕМЕРИТУС

Универзитет „Адриатик“ – Бар, Факултет за пословну економију и право | Република Црна Гора

АКАДЕМИК ДР ВЕСНА ВУЧКОВИЋ

Судија, в.д. председника Врховног суда Црне Горе, Универзитет „Адриатик“ – Бар, Факултет за медитеранске пословне студије, Тиват | Република Црна Гора

PROF. DR DR. WOLFGANG ROHRBACH

Akademik Evropske akademije nauka u Salzburgu | Austrija

PROF. DR VANO TSERTSVADZE

Georgian Institute of Public Affairs | Gruzija

PROF. DR. AMER FAKHOURY

Dean College of Law American University in the Emirates | Ujedinjeni Arapski Emirati

ПРОФ. ДР РУДИКА ГМАЈНИЋ

Професор на Медицинском факултету у Осијеку и члан Хрватске академије медицинских наука | Република Хрватска

ДОЦ. ДР ЈАН ЈАНАЋ

Доцент на Факултету за менаџмент, Универзитет Коменски Братислава | Република Словачка

ДОЦ. ДР БРАНИСЛАВ ДУДИЋ

Доцент на Факултету за менаџмент, Универзитет Коменски Братислава | Република Словачка

ПРОФ. ДР НЕЂО ДАНИЛОВИЋ

Редован професор Универзитет Никола Тесла у Београду и председник међународног удружења методолога друштвених наука у Београду | Република Србија

ПРОФ. ДР АЛБИНА ФАЗЛОВИЋ

Ванредни професор Европском универзитету Брчко дистрикт на Европском универзитету „Kallos” Тузла | Босна и Херцеговина

ПРОФ. ДР ЗОРАН ФИЛИПОВСКИ

Проректор за међународну сарадњу, Интернационални „Vision” Универзитет | Северна Македонија

PROF. DR ALEXIOS PANAGOPOULOS

University Neapolis Paphos Cyprus, master studys in public law and administration | Republika Kipar

ПРОФ. ДР НЕБОЈША ШАРКИЋ

Декан Правног факултета, Универзитета Унион у Београду | Република Србија

ДР МИШО ЂУРКОВИЋ

Научни саветник, Директор Института за Европске студије у Београду | Република Србија

ПРОФ. ДР ВЛАДИМИР ЧЛОВИЋ

Директор Института за упоредно право у Београду | Република Србија

ПРОФ. ДР БОГДАН ВУКОСАВЉЕВИЋ

European Research Institute for Strategic Studies | Словенија

ПРОФ. ДР МИЛОШ МАРКОВИЋ

Редовни професор на Правном факултету за привреду и правосуђе, Универзитет Привредна академија у Новом Саду | Република Србија

Организациони одбор:

ПРОФ. ДР ЈОКО ДРАГОЈЛОВИЋ - Председник Организационог одбора

ПРОФ. ДР ИВАН ЈОКСИЋ

ПРОФ. ДР ЈЕЛЕНА СТОЈШИЋ ДАБЕТИЋ

ПРОФ. ДР НЕНАД БИНГУЛАЦ

ДОЦ. ДР НЕНАД СТЕФАНОВИЋ

ДОЦ. ДР МАРКО СТАНКОВИЋ

ДОЦ. ДР ДАЛИБОР КРСТИНИЋ

ДОЦ. ДР МАЈА СУБОТИН

ДОЦ. ДР ВЛАДИМИР ШЕБЕК

МСР ИСИДОРА МИЛОШЕВИЋ

МСР АЊА КОПРИВИЦА

МСР МАРА ДЕСПОТОВ

МСР ТАМАРА КРСТИЋ

Секретар:

МСР АЊА КОПРИВИЦА, асистент

Dr Nenad Stefanović, docent

Pravni fakultet za privredu i pravosuđe u Novom Sadu
Univerzitet Privredna akademija u Novom Sadu
email: nenad@pravni-fakultet.edu.rs

Dr Goran Milojević

Pravni fakultet za privredu i pravosuđe u Novom Sadu
Univerzitet Privredna akademija u Novom Sadu
email: milojevic.goran@gmail.com

OBLICI STICANJA I ZAŠTITE PRAVA SVOJINE U PRAVU REPUBLIKE SRBIJE

Rezime:

Cilj pisanja rada ogleda se u težnji autora da analizom pozitivnopravnih rešenja u vezi sticanja prava svojine ukažu na pojavne oblike i probleme koji se u praksi javljaju u svezi sticanja prava svojine legalnim putem i načina njene zaštite. Za sticanje subjektivnih prava, gde spada i pravo svojine, neophodno je da se ispune određeni preduslovi koji se tiču postojanja pravnih činjenica na osnovu kojih se pravo svojine može steći. U užem smislu pod načinom sticanja (modus acquirendi) se podrazumeva postojanje samo jedne pravne činjenice, ukoliko se radi o sticanju svojine na osnovu pravnog posla sa vlasnikom. U zavisnosti od toga da li je stvar, na kojoj se stiče pravo svojine, već u nečijoj svojini razlikuju se apsolutno i relativno sticanje svojine, što u krajnjem ishodu utiče i na načine njene zaštite, odnosno vrstu svojinske tužbe koja će se podići. Današnja sudska praksa koristi rimski sistem zaštite svojine, od kojih su dve tužbe za zaštitu svojine, a jedna je državinska. Reivindikacionom tužbom (Actio rei vindicatio) vlasnik stvari zahteva njen povraćaj, dok negatornom tužbom (Actio negatoria) vlasnik tj. držalac zahteva zaštitu protiv uznemiravanja, odnosno, smetanja prava svojine. Publicijanska tužba (Actio publiciana) savesnog držaoca stvari je pak državinskog karaktera jer se ne dokazuje svojina već samo državina.

Ključne reči: pravo svojine, održaj, actio rei vindicatio, actio publiciana, actio negatoria, derivativno sticanje prava svojine

1. Uvodno razmatranje – pojam prava svojine

Instituti građanskog prava koje srećemo u našem pozitivnom pravu nalaze svoje korene i utemeljenje u rimskom pravu. Takav je slučaj i sa svojinom čiji se pojam može posmatrati iz individualističkog i iz kolektivističkog ugla gledanja. Individualistički koncept dominira u savremenom evropsko-kontinentalnom pravu, te su znatno razlikuje u odnosu na kolektivistički pristup, koji potiče iz prvobitne zajednice i ideje o kolektivnoj svojini koja je egzistirala do kasnog srednjeg veka.

Svojina nije ekskluzivno pravna kategorija i institut rezervisan isključivo za pravo, jer je usko vezana za ekonomske odnose subjekata. Svojina posmatrana iz ekonomskog ugla podrazumeva opšte privajanje ekonomskih dobara, dok je pojam svojine u pravu moguće definisati dvojako: u subjektivnom i u objektivnom smislu. U subjektivnom smislu se svojina izjednačava sa subjektivnim pravom, odnosno na nju se gleda kao na ovlašćenje da se ekonomska dobra prisvoje. Svojina u objektivnom smislu je pravna ustanova koja na neposredan način uređuje privajanje ekonomskih dobara. Zato se na svojinu ne treba gledati izolovano, samo iz ekonomskog ili samo iz pravnog

ugla, jer su ta gledišta uzajamno u korelaciji i koordinaciji, tj. u odnosu međusobne uslovljenosti i isprepletanosti.

U našoj pravnoj teoriji srećemo veliki broj definicija prava svojine. Tako Gams pravo svojine naziva „građanskom svojinom”. On pravi razliku između „građanske svojine koja se odnosi na stvari koje služe zadovoljavanju ličnih potreba i građanske svojine koja se odnosi na sredstva proizvodnje”¹⁾. Stanković i Orlić, kod definisanja prava svojine koriste njenu sadržinu navodeći da je: „pravo svojine najšire, u granicama zakona, pravo držanja, korišćenja i raspolaganja jednom stvari, koja se može isticati prema svim trećim licima”²⁾, dok Babić tvrdi da je pravo svojine jedno „subjektivno stvarno pravo iz koga proizilazi najviša pravna i faktička vlast na stvari”³⁾.

Recipirajući rimsku pravnu tradiciju i zakonsku definiciju prava svojine, može se odrediti i njegova sadržina. Zakon o osnovama svojinskopravnih odnosa⁴⁾ (u daljem tekstu ZOSPO) u članu 3, stav 1 kaže: „Vlasnik ima pravo da svoju stvar drži, da je koristi i da njome raspolaže, u granicama određenim zakonom.”⁵⁾ Ova zakonska odredba nam pomaže da uočimo, apostrofiramo i ekstrahujemo tri ovlašćenja koja vlasnik stvari derivira: ovlašćenje da drži stvari, ovlašćenje njenog korišćenja i ovlašćenje da raspolaže sa premetnom stvari.

1. Ovlašćenje držanja stvari (*ius possidendi*) vlasniku stvari pruža mogućnost da ima državinu nad tom stvari, što podrazumeva ujedno i faktičku vlast nad stvari. Međutim, ovo svojstvo nije namenjeno isključivo i samo za vlasnika stvari, jer i lice koje nije vlasnik stvari može da ima državinu tj. faktičku vlast nad njom (npr. lopov).

2. Ovlašćenje korišćenja stvari (*ius utendi et fruendi*) ovlašćuje vlasnika da predmetnu stvar koristi u cilju zadovoljenja svojih potreba, ali i u cilju ubiranja plodova koje pruža predmetna stvar. Po Babiću: „U pravnoj literaturi se pravo korišćenja i pravo upotrebe razlikuje. Neplodonosna stvar se upotrebljava, a plodonosna koristi. Shodno tome pravo svojine obuhvata ovlašćenja držanja, upotrebe, korišćenja i raspolaganja (*possidere, uti, fruti, abuti*). Član 3 ZOSPO, međutim, ne govori posebno o ovlašćenju upotrebe stvari. Pravo korišćenja takođe, može imati lice koje nije vlasnik stvari (na osnovu ugovora o posluži, zakupu, plodouživanju).»⁶⁾

3. Pravo raspolaganja (*ius disponendi*) je treće ovlašćenje koje vlasniku stvari nudi dve opcije: da pravno raspolaže sa stvari i da faktički raspolaže sa njom. Po Stankoviću „a) *Faktičko raspolaganje* se sastoji u preduzimanju materijalnih akata kojima se utiče na supstanciju stvari (opravka, prepravka, promene kojima se menja namena stvari), uključujući ovde čak i takve uticaje koji su neracionalni pa čak i beskorisni za vlasnika; faktičko raspolaganje na koje je imalac prava svojine ovlašćen može ići do iscrpljivanja same supstancije stvari i sa tim domašajem ono se ne sreće ni kod jednog drugog prava. b) *Pravno raspolaganje* se sastoji u preduzimanju pravnih akata, kojima se pravo svojine u celini ili delimično prenosi na druge subjekte te, prema tome, može biti puno i delimično. Puno raspolaganje se sastoji u prenosu prava svojine na drugoga (prodaja, poklon, trampa) ili u odricanju od prava svojine. Delimično raspolaganje se sastoji u preduzimanju pravnih akata kojima vlasnik na svom pravu svojine ustanovljava (konstituiše) prava u korist drugih subjekata, kojima se pravo svojine u većoj ili manjoj meri sužava, odnosno ograničava (posluga, zakup, plodouživanje, stvarna službenost). Ovo sužavanje

1) Gams, A., (1980). *Osnovi stvarnog prava*, Beograd, Narodna knjiga, str. 60.

2) Stanković, O., & Orlić, M. (1982). *Stvarno pravo*, drugo izdanje. Naučna knjiga, Beograd, str.85.

3) Babić, I., (2008). *Osnovi imovinskog prava, Uvod u građansko i stvarno pravo*, Beograd, Službeni glasnik, str.237.

4) Zakon o osnovama svojinskopravnih odnosa („Sl. list SFRJ”, br. 6/80 i 36/90, „Sl. list SRJ”, br. 29/96 i „Sl. glasnik RS”, br. 115/2005 - dr. zakon)

5) Član 3. stav 1. ZOSPO.

6) Babić, I., (2008). *op.cit*, str.238.

može ići dotle da vlasniku ostane samo tzv. gola svojina (*nuda proprietas*), tj. samo ovlašćenje potpunog raspolaganja (prenosa svojine), dok sve koristi koje stvar daje pripadaju drugom subjektu⁷⁾

Iako ZOSPO predviđa tri svojinska prava vlasnika on ne sadrži odredbe o obavezi svakog subjekta da se suzdržava od svake povrede tuđeg prava svojine, a ta odredba bi trebala da postoji zbog karaktera prava svojine, jer je ono subjektivno imovinsko pravo koje ima pravna dejstva prema svima (*erga omnes*) i koje se, baš na osnovu tog svojstva i dejstva, javlja kao apsolutno imovinsko pravo, po čemu se i razlikuje od, npr. obligacionih subjektivnih prava koja imaju dejstvo samo prema dužniku, druge strane u obligacionom odnosu tj. deluju samo između ugovornih strana (*inter partes*), zbog čega su obligaciona prava relativna imovinska subjektivna prava.

2. Oblici sticanja prava svojine u pravu Republike Srbije

a) Derivatívno sticanje prava svojine

Sušćina derivativnog sticanja prava svojine manifestuje se u činjenici da sticalac tj. pribavilac derivira, tj. izvodi svoje pravo svojine iz prava prethodnika, tj. prenosioca. Raniji nosilac prava i sadašnji su u korelativnom odnosu sticaoca i prenosioca odnosno, prethodnika i sledbenika u pravima. Bitna odlika ovakvog prenosa prava svojine je da pravni sledbenik ne može da stekne više prava nego što je imao njegov prethodnik, što su i stari Rimljani suptilno definisali sentencom: „*Nemo plus iuris ad alium transferre potest quam ipse habet*”⁸⁾ tj. niko ne može na drugoga preneti više prava nego što i sam ima.

Da bi se svojina stekla derivativnim putem, za naše pravo ključna su dva momenta, što je takođe bilo predviđeno i u rimskom pravu.⁹⁾ Prvi momenat se odnosi na postojanje pravnog osnova (*iustus titulus*), a drugi na način sticanja tj. *modus acquirendi*. Pravni osnov koji se odnosi na derivativno sticanje prava svojine je uží od opšćeg pojma pravnog osnova. Tako u širem smislu, Gams smatra da je pravni osnov „svaka norma objektivnog prava na osnovu koje se iz nekih pravnih činjenica izvodi neko subjektivno pravo. U smislu prenosa svojine, pravni osnov je pravni posao kojim se hoće preneti svojina na nekoj stvari na drugo lice. To je, dakle, pravni posao (znači kauzalna izjava volje, izjava kojoj je upravo cilj prenos stvari), a ne pravna radnja (izjava volje u širem smislu). Prema tome, pravni osnov u smislu prenosa svojine - titulus, može biti jednostran pravi posao – obećanje nagrade, legat itd., ili dvostran pravni posao – ugovor.”¹⁰⁾

Bez obzira što je titulus tj. pravni osnov u većini slučajeva pravni posao, to ne mora uvek da bude tako, jer se kao pravni osnov mogu javiti i neki drugi obligacioni odnosi kao na primer: neosnovano bogaćenje ili pak naknada štete. Tako u situaciji kada oštećeni dobije neku stvar od šćetnika radi naknade štete, to predstavlja derivativno sticanje po osnovu obaveze proistekle iz naknade štete. Tada prethodni vlasnik prenosi na sticaoca svojínu kakvu on sam ima, uključujući sve eventualne terete i ograničenja koji na toj svojini postoje. Bitno je da pravni posao, kao pravni osnov, bude punovažan i kauzalan, zakljućen u cilju prenošenja stvari na novog sticaoca. U praksi su to najčešće kupoprodaja, ugovor o poklonu, razmena itd. Kođ nekih pravnih poslova zakon zahteva posebnu formu kao uslov punovažnosti tog ugovora, kao što je to slučaj sa kupoprodajom nepokrećnosti, gde

7) Stanković, O., & Orlić, M. (1982). *Stvarno pravo*, op.cit. str.85-86.

8) Stojčević, D. & Romac, A. (1971). *Dicta et reulae iuris*, Beograd, Savremena administracija. (Sec. Paulus – D. 50, 17, 120) str.288. U Opšćem imovinskom zakoniku za Crnu Goru iz 1888. godine ova sentenca je u člauu 1009. glasila: „Ne možeš drugom više prava ustupiti no što sam imaš.”

9) Savigny, F. C., (1865). *Das Recht des Besitzes*, VII. izd., Beč; Stojčević, D. (1988). *Rimsko privatno pravo*, Savremena administracija, Beograd, str. 151-152.; Šarkić, S. (2017). *Osnovi rimskog prava*, Službeni glasnik i Pravni fakultet Univerziteta Union u Beogradu, Beograd, str. 62-64.

10) Gams, A., (1980). *Op. cit.* str. 194.

se zahteva pismena forma kao uslov punovažnosti ugovora. Ako se stvar preda na osnovu pravnog posla koji nije punovažan, fizička predaja ne znači predaju svojine, a raniji vlasnik ima ovlašćenje da od držaoca stvari kod koga se ona nalazi, putem reivindikacione tužbe (*actio rei vindicatio*) zahteva da mu se stvar vrati.

ZOSPO reguliše sticanje pokretnih stvari derivativim putem odredbama člana 34. stav 1. koji propisuje da „Na osnovu pravnog posla pravo svojine na pokretnu stvar stiće se predajom te stvari u državinu sticaoca.” Dakle, postoje tri okolnosti koje utiču na predaju pokretne stvari: priroda pravnog posla, vrsta stvari koja je predmet pravnog posla i dogovor između stranaka. Zakon reguliše sve oblike i načine predaje pokretnosti: fizička predaja, simbolična predaja, fiktivna predaja i predaja stvari bez prenosa prava svojine (*Pactum reservati domini*). Pored slučajeva koje ZOSPO taksativno nabroja, opštom odredbom se definiše kada se još može smatrati da je izvršena predaja stvari: „Predaja pokretne stvari smatra se izvršenom i kada iz konkretnih okolnosti proizlazi da je izvršena predaja stvari.”¹¹⁾ Osim na pokretnim, moguće je derivativno steći svojinu i na nepokretnim stvarima.

Fizička, telesna predaja (*traditio vera* – prava predaja) je materijalni čin, tj. akt koji može da se izvrši na različite načine u zavisnosti od namere stranaka, tj. atributa predmetne stvari. Ako se radi o stvari koja ima manje dimenzije, a moguće ju je predati „iz ruke u ruku” predaja se vrši uručenjem. Zakon o obligacionim odnosima (u daljem tekstu ZOO) govoreći o vremenu i mestu predaje služi se terminom „uručenje”: „Prodavac je dužan predati stvar kupcu u vreme i na mestu predviđenom ugovorom. Prodavac je izvršio obavezu predaje kupcu, po pravilu, kad mu stvar uruči ili preda ispravu kojom se stvar može preuzeti.”¹²⁾

Simbolična predaja postoji onda kada nije moguće da se stvar preda iz ruke u ruku, zato što se nalazi daleko tj. prostorno je distancirana od ugovornih strana ili je jednostavno iracionalno predavati fizički svaku stvar pojedinačno (npr. prodaja celog tiraža 2000 udžbenika). U toj situaciji se vrši simbolična predaja stvari. „Predaja pokretne stvari smatra se izvršenom i predajom isprave na osnovu koje sticalac može raspolagati tom stvari, kao i uručenjem nekog dela stvari ili izdvajanjem ili drugim označavanjem stvari koje znači predaju stvari.”¹³⁾

Fiktivna predaja postoji onda kada se stvar ne predaje fizički, nego na osnovu ugovora, a fingira se da je izvršena fizička predaja. Nema fizičke predaje (*traditio vera*) zato što bi bila besmislena i nepotrebna. Predaja je fiktivna jer se uzima (fingira) kao da je predaja izvršena sporazumom ugovornih strana. Fizička, realna predaja nije ni neophodna, već predaja faktičke, ekonomske vlasti.

Poznajemo tri slučaja fiktivne vlasti koje se mogu sresti u praksi:

a) Takozvana „predaja kratkom rukom” (*traditio brevi manu*) – kada se pokretna stvar već nalazi u državi sticaoca po nekom pravnom osnovu (npr. stvar se drži na osnovu zakupa). ZOSPO to stanje definiše na sledeći način: „Kada se pokretna stvar nalazi u državi sticaoca po nekom pravnom osnovu, on stiće pravo svojine na nju u trenutku zaključenja pravnog posla sa vlasnikom stvari na osnovu koga se stiće pravo svojine.”¹⁴⁾

b) Obrnut slučaj je kod instituta „*Constitutum possessorium*” – Prenos prava svojine na sticaoca dok stvar ostaje u državi prenosioca. „*Constitutum possessorium* je takav slučaj fiktivne predaje kada vlasnik kod koga se stvar nalazi (svojinski i neposredni držalac stvari) prenese na pribavioca svojinu ugovorom a stvar i dalje zadrži za sebe kao imalac nekog stvarnog ili obligacionog prava

¹¹⁾ Član 34. stav 6. ZOSPO

¹²⁾ Član 467. stav 1 i 2. ZOO

¹³⁾ Član 34. stav 6. ZOSPO.

¹⁴⁾ Član 34. stav 3. ZOSPO.

užeg od prava svojine (plodouživanje, zakup, posluga, ostava i sl.) „Ako sticalac prava svojine na pokretnu stvar ostavi tu stvar i dalje u državinu prenosioca po nekom drugom osnovu, on stiče pravo svojine na njoj u trenutku zaključenja pravnog posla sa vlasnikom stvari na osnovu koga se stiče pravo svojine”¹⁵⁾

c) Treći slučaj se u teoriji naziva *Cessio vindicationis* – Prenos prava svojine na stvari koja se ne nalazi u rukama vlasnika nego trećeg lica. „Pravo svojine na pokretnu stvar koju drži treće lice prelazi na sticaoca u trenutku zaključenja pravnog posla kojim mu je prenosilac preneo pravo da zahteva povraćaj te stvari. Treće lice ima pravo da prema novom vlasniku istakne sve prigovore koje je imao prema ranijem vlasniku.”¹⁶⁾

Predaja stvari bez prenosa prava svojine (*Pactum reservati domini*) je pravna ustanova čija praksa povlači korene iz pošlosti kada je bila česta praksa da prilikom kupovine robe na rate, prodavac preda stvar kupcu, ali zadrži svojinu na stvari sve dok kupac ne izvrši konačnu isplatu. Tada kupac nije postajao vlasnik stvari sve do konačne isplate, a stvar nije smeo ni prodati trećem jer bi zbog prodaje tuđe stvari mogao da odgovara za krivično delo utaje. Ovo predviđa i naše pozitivno pravo: „Prodavac određene pokretne stvari može posebnom odredbom ugovora zadržati pravo svojine i posle predaje stvari kupcu, sve dok kupac ne isplati cenu u potpunosti.”¹⁷⁾

b) Originarno sticanje prava svojine

U slučaju originarnog sticanja prava svojine pravni sledbenik ne derivira svoje pravo iz prava prethodnika, već iz činjenica koje određuju i definišu pozitivni propisi - ZOSPO: „Po samom zakonu pravo svojine se stiče stvaranjem nove stvari, spajanjem, mešanjem, građenjem na tuđem zemljištu, odvajanjem plodova, održajem, sticanjem svojine od nevlasnika, okupacijom i u drugim slučajevima određenim zakonom.”¹⁸⁾

Kako kod originarnog sticanja prava svojine ne postoji prethodnik od koga bi sledbenik preuzeo svoje pravo, na toj stvari ili ne postoji pravo svojine ili ako stvar pripada nekome, pravni sledbenik stiče pravo svojine po osnovu činjenica koje su taksativno navedene u ZOSPO-u i drugim relevantnim zakonima. Zato kod originarnog sticanja prava svojine sticalac stiče pravo svojine na nekoj stvari bez ikakvih tereta, jer ne postoji kontinuitet između prava svojine sticaoca i njegovog prethodnika koji ne postoji.

Za razliku od državine, koja je faktička, ekonomska vlast nad stvari, pravo svojine je odnos koji je „nevidljiv” te ga nije ga uvek lako uočiti. Zato su moguće situacije da faktički, ekonomski držalac stvari, ne bude i vlasnik stvari. To znači da se pravni i ekonomski promet ne moraju uvek poklapati i *stricto iure* takav prenos ne bi trebao da bude punovažan. Sa druge strane, logika i potrebe ekonomskog i pravnog prometa zahtevaju upravo suprotno, ali pod određenim uslovima: svojina se od nevlasnika može steći samo na pokretnim stvarima, sticalac mora biti savestan i sticanje mora da bude teretno, tj. besteretnim pravnim poslovima (npr. poklonom) nije moguće steći pravo svojine od nevlasnika. To su tri opšta uslova za savesno sticanje prava svojine od nevlasnika koji se navode u domaćoj i stranoj pravnoj teoriji koja vuče svoje korene iz institucija rimskog prava.¹⁹⁾

¹⁵⁾ Popov, D. (2012). Predaja stvari kao način sticanja (*modus acquirendi*) stvarnih prava. *Zbornik radova Pravnog fakulteta u Novom Sadu*, 46(1). str.175.

¹⁶⁾ Član 34. stav 5. ZOSPO.

¹⁷⁾ Član 540. stav 1. ZOO.

¹⁸⁾ Član 21. ZOSPO.

¹⁹⁾ Malenica, A., (1995). *Rimsko pravo*, Novi Sad, Pravni fakultet u Novom sadu; Romac, A., (1973). *Izvori rimskog prava*, Zagreb, Informator; Stanojević, O. (2000). *Rimsko pravo*, Beograd, Pravni fakultet Univerziteta u Beogradu; Milošević, M., (2005). *Rimsko pravo*, Beograd, Nomos str. 227-231

Stvaranje nove stvari (*nova species*) se u pravnoj literaturi naziva još i prerada ili specifikacija. Postoji kada se korišćenjem tuđeg materijala napravi neka nova stvar, s tim što između tvorca nove stvari i vlasnika materijala ne postoji ugovorni odnos. U rimskom pravu su se vodile polemike među pravnicima sve do Justinijana kome pripada nova stvar, tvorcu ili vlasniku materijala. Perić navodi da je Justinijan „kako to često u ovakvim prilikama biva, usvojio srednje rešenje: ako se nova stvar može novom preradom vratiti u prvobitno stanje, onda pripada vlasniku materijala, odnosno prvobitne stvari; ako je povraćaj u pređašnje stanje nemoguć, nova stvar pripada prerađivaču ukoliko je savestan i naravno uz obavezu da vlasniku naknadi vrednost materijala.”²⁰⁾

ZOSPO, član 22., definiše tri moguća slučaja kako se može izraditi nova stvar: „a) Lice koje od svog materijala svojim radom izradi novu stvar stiče pravo svojine na tu stvar. b) Pravo svojine na novu stvar pripada vlasniku od čijeg je materijala tu stvar, na osnovu pravnog posla, izradilo drugo lice. c) Ako je neko od tuđeg materijala svojim radom izradio novu stvar, ona pripada njemu ako je savestan i ako je vrednost rada veća od vrednosti materijala, a ako su vrednosti jednake - nastaje susvojina.”²¹⁾

Postavlja se pitanje šta u slučaju ako je lice nesavesno ili ako je vrednost rada manja u odnosu na vrednost materijala. Stanković u vezi ovih pitanja argumentovano se zalaže za sledeća rešenja: „Kad je jedna strana savesna, a druga nesavesna, savesna strana ima pravo da bira: da novu stvar zadrži u isključivu svojinu, a drugoj strani naknadi vrednost njenog rada, odnosno materijala, ili novu stvar prepusti nesvesnoj strani, s tim da joj ova naknadi vrednost rada odnosno materijala. Kad su obe strane savesne, nova stvar pripada prerađivaču ako je vrednost rada veća od vrednosti materijala, a vlasniku materijala ako je veća vrednost materijala; ako su vrednosti približno jednake, na stvari se zasniva susvojina. Ali ako vlasnik prerađenog materijala nema interesa da m stvar pripadne kao isključivom vlasniku ili suvlasniku, on može zahtevati da stvar u svakom slučaju pripadne u isključivu svojinu prerađivaču, s tim da mu ovaj naknadi vrednost materijala. Kad je vrednost materijala neznatna u odnosu na rad, nova stvar pripada u isključivu svojinu prerađivača, bez obzira na njegovu savesnost, a prerađivač dužuje naknadu vlasniku materijala. Prava koja su u korist trećih postojala na prerađenom materijalu prelaze na novu stvar ako vlasnik materijala postane vlasnik ili suvlasnik nove stvari.”²²⁾

Spajanje i mešanje (sjedinenje) - Jedinstveni naziv za spajanje i mešanje koji srećemo u pravnoj literaturi je – sjedinenje. ZOSPO na isti način reguliše i spajanje i mešanje, čime se izgubila razlika između ova dva pojma. Sjedinenje nastaje kada se pomešaju stvari koje pripadaju različitim vlasnicima, koji pri tom nisu u ugovornom odnosu, nastajući na taj način nova stvar. ZOSPO u ovakvim situacijama predviđa sledeće: „Kad su stvari koje pripadaju raznim vlasnicima tako spojene ili pomešane da se više ne mogu razdvojiti bez znatne štete ili bez nesrazmernih troškova, na novoj stvari nastaje pravo susvojine u korist dotadašnjih vlasnika, i to srazmerno vrednosti koju su pojedine stvari imale u trenutku spajanja ili mešanja. Ako je neko od vlasnika bio nesavestan, savestan vlasnik može zahtevati, u roku od godinu dana od dana spajanja ili mešanja stvari, da mu cela stvar pripadne u svojinu ili da cela stvar pripadne nesavesnom vlasniku i da mu ovaj naknadi vrednost njegove stvari. Ako od dveju spojenih ili pomešanih stvari jedna ima neznatnu vrednost u odnosu na drugu, vlasnik druge stvari stiče pravo svojine na novu stvar uz obavezu da licu koje je time izgubilo pravo svojine na stvar naknadi njenu vrednost.”²³⁾ Građenje na tuđem zemljištu postoji kada neko svojim materijalom i radom napravi zgradu tj. drugi građevinski objekat na

²⁰⁾ Perić, Ž. (1922). *Specijalni Deo Građanskoga Prava. 1, Stvarno pravo*, Izdavačka knjižarnica Gece Kona, Beograd, str.44

²¹⁾ Član 22. stav 1-3. ZOSPO.

²²⁾ Stanković, O., (1979). Sticanje svojine, *Anali Pravnog fakulteta u Beogradu* 5-6.

²³⁾ Član 23. stav 1-3. ZOSPO.

tuđem zemljištu, pri čemu izmešu graditelja i vlasnika zemljišta ne postoji ugovorni odnos. Pitanje koje se nameće je: kome pripada izgrađeni objekat i zemljište na kome je objekat izgrađen? Sporno pitanje je moguće rešiti na više načina: po jednom je moguće da se na zgradu i zemljište gleda odvojeno, tako da zgrada pripadne graditelju, a zemljište ostane u svojini doskorašnjeg vlasnika, ali da on ima pravo naknade za korišćenje njegovog zemljišta. Međutim, ovakvo rešenje uskraćuje vlasnika zemljišta na korišćenje te parcele. Drugo rešenje bi bilo da se na zgradu i zemljište gleda kao na celinu, tj. kao jedinstven objekat, na kome bi vlasnik zemljišta i graditelj imali susvojину. Po trećem rešenju bi se zgrada i zemljište takođe gledali kao na celinu, jedna stvar, ali ne bi postojala susvojina, već bi stvar bila u svojini ili graditelja ili vlasnika zemljišta, ceneći date okolnosti, dok bi druga strana, kojoj ne pripadne stvar imala pravo na adekvatnu naknadu. „Za određivanje naknade koju vlasnik zemljišta plaća graditelju za izgrađenu zgradu trebalo bi primijeniti odredbe o sticanju bez osnova”²⁴⁾ Princip koji je postojao u rimskom pravu „*superficies solo cedit* - da vlasniku zemljišta pripada sve što je spojeno sa zemljištem (bilo da iz njega raste ili je na njemu sagrađeno)”²⁵⁾ napušten je u našem pravu, što znači da građevina ne deli pravnu sudbinu zemljišta.

Sejanje (*satio*) i sađenje (*implantatio*) na tuđem zemljištu, isto kao i u slučaju građenja na tuđem zemljištu, predstavlja vid veštačkog priraštaja nepokretnosti. Kod sejanja se seme sadi na tuđem zemljištu, a kod sađenja neko lice biljku sadi takođe na tuđem zemljištu. Dakle, spajaju se pokretne stvari (sadnica biljke i seme) sa nepokretnom stvari (zemljištem). Ovi oblici priraštaja nisu regulisani odredbama ZOSPO, već se po analogiji primenjuju pravila iz SGZ. Imajući u vidu pravilo preuzeto iz rimskog prava: „*superficies solo cedit*” – rod koji nastane iz semena pripada vlasniku zemljišta,²⁶⁾ a sadnice postaju sastavni deo zemljišta „ako su već žile pustile” i pripadaju vlasniku zemljišta. Po Babiću „kad je sadilac/sejač savestan (nije znao niti je bio dužan da zna da sadi na tuđem zemljištu, odnosno da nema pravo da sadi), a vlasnik zemljišta nesavestan (iako je znao za sađenje nije se tome usprotivio), vlasnik zemljišta je u obavezi da sadiocu/sejaču naknadi vrednost semena/sadnica i rada, a najviše do iznosa koristi koju je vlasnik zemljišta imao od sejanja/sađenja. Nesavesni vlasnik zemljišta nema pravo da zahteva od savesnog sadioca/sejača vraćanje zemljišta u prvobitno stanje. Kad su obe strane savesne ili nesavesne, nastaju isti pravni odnosi, s tim što je vlasnik zemljišta ovlašćen da počupa sadnice, ili da zahteva da se počupaju bez naknade.”²⁷⁾

Odron zemlje i nanos (*alluvio*) regulisani su odredbama SGZ paragrafom 255 i 266: „Nanos je ona zemlja koju bi voda malo-pomalo na jednu obalu nanela. Tako nanosena zemlja na pribrežnu obalu pripašće gospodaru iste obale. Ona pak zemlja, koju bi voda silom od jedne obale otkinula, i na drugu prenela, neće pripasti onom gospodaru obale, kuda je odnesena, no samo u onom slučaju, ako bi pređašnji gospodar nju ostavio; koje se razumeva onda, kad nju za godinu dana radio, ili njom koristio ne bi.”²⁸⁾

Novo rečno ostrvo i napušteno rečno korito su takođe regulisani predratnim SGZ-om. Pod napuštenim rečnim koritom se podrazumeva korito koje je ili presušilo ili se voda povukla. Pitanje napuštenog rečnog korita obzirom da nije regulisano pozitivnim pravom, zahteva da se po analogiji primenjuju predratni propisi. U slučaju kada reka presuši prema članu 1. Zakona o sredstvima u svojini

²⁴⁾ Medić, D. (2017). Građenje na tuđem zemljištu. *Annual of the Faculty of Law/Godisnjak Fakulteta Pravnih Nauka*, 7(7). str.23.

²⁵⁾ Romac, A., (1975). *Rječnik rimskog prava*, Zagreb, Informator, str. 549

²⁶⁾ „Ako ti svojim semenom tuđu njivu seješ, plod nije tvoj no onoga čija je njiva.” *Građanski zakonik za Kraljevinu Srbiju, sa komentarom*. (1927). Beograd: Izdavačka knjižarnica Gece Kona, član 281.

²⁷⁾ Babić, I., (2008). *op.cit*, str.253.

²⁸⁾ *Građanski zakonik za Kraljevinu Srbiju, sa komentarom*. (1927). Beograd: Izdavačka knjižarnica Gece Kona, član 265 i 266.

Republike Srbije²⁹⁾ (u daljem tekstu: ZOS) „napušteno rečno korito postaje državna svojina.” Ukoliko reka promeni svoj tok SGZ predviđa da „će se prvo nadoknaditi šteta koju su pojedina lica (koja su imala direktan izlaz na reku pre promene toka) pretrpela usled promene rečnog toka, a zatim napušteno korito podeliti između vlasnika priobalnih parcela po dužini parcela levo i desno od sredine korita.”³⁰⁾ Novo rečno ostrvo koje nastane na plovnoj reci postaće državna svojina, a ako je u pitanju reka koja nije plovna novonastalo ostrvo pripada vlasnicima priobalnih zemljišta. U situaciji kada ostrvo nastane račvanjem reke u više rukavaca, ostrvo ostaje u svojini doskorašnjih vlasnika. Identično rešenje kao ovo iz paragrafa 262-263. SGZ, predviđa i paragraf 407-408. AGZ, kao i član 43. OIZ.

Odvajanje plodova predstavlja originarni vid sticanja prava svojine i pravilo preuzeto iz rimskog prava u vezi plodova sadržano i u našem pozitivnom pravu. Plod, do odvajanja od plodonosne stvari predstavlja njen sastavni deo i zato vlasniku stvari pripada pravo svojine na plodovima. Odvajanjem, plod postaje samostalna stvar koja pripada vlasniku plodonosne stvari. Pri tome, nije bitno da li je do odvajanja došlo nečijom radnjom ili spontano. Kad je reč o životinjama, mladunče uvek pripada vlasniku majke. Član 404. AGZ i član 261. SGZ su precizni po tom pitanju: „Vlasnik kakve životinje, koju je oplodila životinja drugog nekog lica, nije obavezan davati ovome nikakve nagrade, ako nije ugovorena”³¹⁾

Izuzetak od ovog pravila postoji u situaciji kada plodonosnu stvar drže savesni držalac, plodouživalac ili zakupac, koji stiču pravo svojine na plodu u trenutku odvajanja. Prema ZOSPO „Savestan držalac predaje stvar vlasniku sa plodovima koji još nisu ubrani. Nesavestan držalac dužan je predati vlasniku stvari sve plodove. Nesavestan držalac dužan je nadoknaditi vrednost ubranih plodova koje je potrošio, otuđio ili uništio, kao i vrednost plodova koje je propustio da ubere. Savestan držalac postaje nesavestan od trenutka kada mu je tužba dostavljena, ali vlasnik može dokazivati da je savestan držalac postao nesavestan i pre dostavljanja tužbe.”³²⁾

Održaj (*usucapio*) predstavlja još jedan vid originarnog sticanja prava svojine. U našem pravu prisutno je načelo da samo vlasnik može da prenese svojину, i zato ustanova održaja ima veliki značaj, zato što faktičku vlast transformiše u pravnu vlast. Ispunjenjem određenih uslova održajem se državina pretvara u svojinu. Po Stankoviću „Održaj je sticanje prava svojine na osnovu državine koja ima određene kvalitete (uzukapione državine) i koja je trajala zakonom određeno vreme.”³³⁾ „Održaj (*usucapio*) predstavlja originaran način sticanja svojine na osnovu državine određenog kvaliteta i protoka zakonom predviđenog vremena. Kod održaja jedno lice ima pravo svojine ali nema državinu, a drugo lice ima državinu ali ne i svojinu, tako da u suštini on predstavlja trijumf fakata nad pravom jer nevlasniku koji se neko vreme ponašao kao vlasnik zakon priznaje takav status. Održajem se otklanja nesklad između pravne i faktičke situacije”³⁴⁾

Održajem svaki pravni subjekt - i fizičko i pravno lice, može da stekne pravo svojine, a traži se samo da održaj traje određeno vreme i poseduje predviđene kvalitete. Državina na stvari treba da bude faktička vlast na stvari i da traje određeni vremenski period koji je zakonom ranije određen kao rok održaja. Zato se i klasifikacija, odnosno podela održaja vezuje za kvalitet državine. U zavisnosti od kvalifikovanosti državine održaj delimo na redovan i vanredan.

²⁹⁾ Zakon o sredstvima u svojini Republike Srbije „Službeni glasnik RS”, br. 53/95, 3/96 - ispravka, 54/96, 32/97 i 101/05 - dr. zakon

³⁰⁾ Građanski zakonik za Kraljevinu Srbiju, *op. cit.* čl.264. i 409-410.

³¹⁾ *Ibud.* član. 261.

³²⁾ Član 38. stav 1. i 39. stav 1,2 i 7. ZOSPO.

³³⁾ Stanković, O., & Orlić, M. (1982). *Stvarno pravo*, *op.cit.* str. 141.

³⁴⁾ Randelović, D. (2014). *Sticanje svojine održajem. Pravne teme*, 2(04), str. 27.

Da bi se stekla svojina redovnim održajem neophodna je kvalifikovana državina i protek vremena. Kvalifikovana je državina koja je u isto vreme: zakonita, savesna i nije manljiva (tj. da je prava). „Redovan održaj postoji kada je državina savesna i zakonita, a traje i zakonom određeno vreme. Ovo je kvalifikovan održaj i zbog toga traje kraće vreme od vanrednog.”³⁵⁾ Po odredbama ZOSPO „Državina je zakonita ako se zasniva na punovažnom pravnom osnovu koji je potreban za sticanje prava svojine i ako nije pribavljena silom, prevarom ili zloupotrebom poverenja. Državina je savesna ako držalac ne zna ili ne može znati da stvar koju drži nije njegova.”³⁶⁾ Ujedno, potreban je različit vremenski period za sticanje prava svojine putem održaja za pokretne i nepokretne stvari: „Savestan i zakoniti držalac pokretne stvari, na koju drugi ima pravo svojine, stiče pravo svojine na tu stvar održajem protekom tri godine. Savestan i zakonit držalac nepokretne stvari, na koju drugi ima pravo svojine, stiče pravo svojine na tu stvar održajem protekom deset godina.”³⁷⁾

Vanredni održaj se razlikuje u odnosu na redovni po manjoj kvalifikovanosti državine i znatno dužim rokovima. Po ZOSPO „Savestan držalac pokretne stvari, na koju drugi ima pravo svojine, stiče pravo svojine na tu stvar održajem protekom deset godina. Savestan držalac nepokretne stvari, na koju drugi ima pravo svojine, stiče pravo svojine na tu stvar održajem protekom 20 godina.”³⁸⁾ Manja kvalifikovanost državine se ogleda u tome da se ne traži njena zakonitost, tj. dovoljno je da je državina savesna. Savesnost se kod vanrednog održaja šire tumači jer se savesnim smatra i držalac koji veruje da je vlasnik, jer se nalazi u dvostrukoj zabludi: u pogledu prava svojine prethodnika (pogrešno misli da je baš on prethodni vlasnik) i u pogledu zakonitog osnova (pogrešno veruje da osnov postoji).

Sticanje svojine od nevlasnika. Niko ne može na drugoga preneti više prava nego što i sam ima, tj. „*Nemo plus iuris ad alium transferre potest quam ipse habet*” je princip od kog postoje odstupanja pod određenim uslovima. Drugim rečima, moguće je steći svojinu od nevlasnika na osnovu ugovora iako on nije bio ovlašćen da zaključi ugovor. U tom slučaju pojavljuju se tri lica: vlasnik stvari (koji nije ugovorna strana u ugovoru o otuđenju), prenosilac (*tradens*) tj. nevlasnik i sticalac (*acqipijens*) koji sa prenosiocom zaključuje ugovor.

Za sticanje prava svojine od nevlasnika potrebno je da se ispune kako opšte tako i posebne pretpostavke. Opšte pretpostavke treba da budu ispunjene kumulativno, a za posebne pretpostavke je dovoljno da je ispunjena bar jedna. ZOSPO navodi sledeće opšte pretpostavke: da je sticalac savestan; da je pokretna stvar predmet pravnog posla; da je stvar predata sticaocu; da je pravni posao na osnovu kog je predata stvar – teretan (npr. kupoprodaja, ali ne i poklon) Posebne pretpostavke su navedene u članu 31. ZOSPO: „Savesno lice stiče pravo svojine na pokretnu stvar koju je pribavilo uz naknadu od nevlasnika koji u okviru svoje delatnosti stavlja u promet takve stvari; da je stvar pribavljena od nevlasnika kome je vlasnik predao stvar u državinu na osnovu pravnog posla koji nije osnov za pribavljanje prava svojine; da je stvar pribavljena na javnoj prodaji.”³⁹⁾

Okupacija (*occupatio*) predstavlja zasnivanje prava svojine na ničijim stvarima (*res nullius*), gde se takva stvar uzima u državinu, a sa nemerom da se zasnjuje pravo svojine. ZOSPO navodi četiri uslova koji su neophodni da se ispune ne bi li na ovaj način nastalo pravo svojine: „Na pokretnu stvar koju je njen vlasnik napustio pravo svojine stiče lice koje je uzelo tu stvar u državinu

³⁵⁾ Babić, I., (2008). *Osnovi imovinskog prava, Uvod u građansko i stvarno pravo*, Beograd, Službeni glasnik, str.255.

³⁶⁾ Član 72. stav 1. i 2. ZOSPO.

³⁷⁾ Član 28. stav 1. i 2. ZOSPO.

³⁸⁾ Član 28. stav 3. i 4. ZOSPO.

³⁹⁾ Član 31. ZOSPO.

sa namerom da je prisvoji (okupacija), ako zakonom nije drukčije određeno.⁴⁰⁾ Odnosno, stvar mora biti pokretna, vlasnik treba da ju je napustio, da okupant ima državinu na stvari i nameru da na njoj stekne svojину, a kao poslednji uslov jeste da zakonom nije isključeno pravo sticanja prava svojine. Ključno je istaći da je okupacija na nepokretnim stvarima isključena, zato što napuštanjem nepokretnosti ona po sili zakona - *ex lege* prelazi u svojину države na osnovu odredbi ZOSPO.⁴¹⁾

3. Oblici zaštite prava svojine u pravu Republike Srbije

Naše pozitivno pravo, u pogledu zaštite svojine, u znatnoj meri se oslanja na tzv. predratno pravo tj. Srpski građanski zakonik, koje je predviđalo postojanje dve tužbe za zaštitu svojine: reivindikacionu tužbu (za povraćaj predmeta svojine) (*actio rei vindicatio*) i negatornu tužbu (protiv smetanja prava svojine) (*actio negatoria*). Pored ove dve navedene u praksi nailazimo i na jednu državinsku tužbu, koja se isto koristi za zaštitu prava svojine i kao i prethodne dve, ima svoje korene u rimskom pravu - publicijanska tužba (*actio Publiciana*).

Prema Raduloviću „Pravo svojine može biti povređeno na dva načina: oduzimanjem stvari sopstvenika (vlasniku) i ometanjem vlasnika u vršenju prava svojine. Tužbe za zaštitu prava svojine se nazivaju petitorskim, a sporovi koji se njima pokreću nazivaju se petitorskim sporovima čiji je cilj zaštita svojine. U ovim sporovima, za razliku od državninskih – posesornih, raspravljaju se pravna pitanja kao što su pitanja prava svojine Mesno je nadležan onaj sud na čijem području se nalazi nepokretnost, odnosno na čijem području je prebivalište tuženog – ako je u pitanju pokretna stvar.”⁴²⁾

4. Zaključno razmatranje

Značaj prava svojine, njegovog sticanja i zaštite, ogleda se u činjenici da stvarno pravo reguliše odnose između subjekata (fizičkih i pravnih lica), a u vezi stvari. Stvarna prava u odnosu na obligaciona prava, koja su relativnog karaktera, i deluju prema tačno određenoj strani tj. između strana (*inter partes*), imaju apsolutni karakter i deluju prema svima (*erga omnes*). Stvarna prava nisu jedina apsolutna prava, jer osim njih tu su i intelektualna tj. autorska prava, kao i lična prava. Bitna odlika apsolutnih prava je da ne zastarevaju i da njihovom povredom tj. ugrožavanjem nastaje zahtev u materijalnopravnom smislu koji se štiti u građanskom parničnom postupku.

Sa sigurnošću možemo da tvrdimo da stvarno pravo spada u najznačajnije grane prava jer predstavlja temelj ekonomskih, privrednih i robno-tržišnih odnosa. Centralno mesto u stvarno-pravnim odnosima zauzimaju stvari, kao objekti tih odnosa, dok titulari kao nosioci stvarnog prava ostvaruju svoja ovlašćenja u vezi te stvari. O značaju stvarnog prava zaključujemo isto tako i na osnovu pluraliteta dela rimskih pravnika koja su za predmet imala stvari i stvarna prava. Mišljenja, načela, stavovi i sentence klasičnih pravnika: Ulpijana, Gaja⁴³⁾, Modestina i drugih, sačuvane su do danas, a kako naš pravni sistem spada u red kontinentalno pravnih sistema, zasnovanih na rimskom pravu, njihova dela utoliko imaju veći značaj.

Svojina predstavlja „glavno stvarno pravo”, ali ne i jedino jer su iz privatne svojine izvedena druga stvarna prava na tuđim stvarima: službenosti, hipoteka i zaloga. Apsolutno sticanje prava svojine, u smislu zasnivanja prava svojine na stvarima koja još uvek nisu objekat prava svojine, ali to mogu postati (npr. ničije stvari) na identičan način je zakonski tretirano kao i sticanje prava

⁴⁰⁾ Član 32. stav 1. ZOSPO.

⁴¹⁾ „Napuštena nepokretnost prelazi u državnu svojину u trenutku njenog napuštanja.” Član 46. stav 3. ZOSPO.

⁴²⁾ Radulović, D., (2020). *Stvarna prava, Imovinsko-pravni odnos*, Pravni fakultet za privredu i pravosuđe u Novom Sadu, Univerzitet privredna akademija, str.67.

⁴³⁾ Gaj, (1982). *Institucije*, Beograd, Nolit (Naslov originala: Gai Institutionum Commentarii; preveo: Obrad Stanojević).

svojine na stvarima koja su prethodno bila u državnoj svojini, ali su sticajem okolnosti i u zakonom predviđenim slučajevima prešla u privatnu svojinu. Za razliku od apsolutnog, relativnim sticanjem prava svojine se zasniva pravo svojine na stvarima koja već imaju vlasnika, odnosno, već su objekti nečijeg prava svojine.

Pravo svojine u svom današnjem obliku, postoji više od dvadeset vekova. Rimsko pravo je postavilo temelje ovakvog pojma svojine i uz mala odstupanja, koja su na ovim prostorima postojala nakon drugog svetskog rata, shvatanje svojine i njenog sticanja je postojalo u proteklih par vekova. Zato se opravdano očekivati da će tako ostati i u budućnosti kao *conditio sine qua non* robno novčanih odnosa i garant pravne i ekonomske sigurnosti i suverenosti.

Nenad Stefanović, PhD, Assistant Professor

*Faculty of Law for Commerce and Judiciary in Novi Sad
University Business Academy in Novi Sad*

Goran Milojević, PhD

*Faculty of Law for Commerce and Judiciary in Novi Sad
University Business Academy in Novi Sad*

FORMS OF ACQUISITION OF PROPERTY RIGHTS IN THE LAW OF THE REPUBLIC OF SERBIA

Summary:

*The aim of writing this paper is reflected in the author's desire to analyze the positive legal solutions regarding the acquisition of property rights to point out the forms and problems that arise in practice in connection with the acquisition of property rights legally and ways to protect it. In order to acquire subjective rights, including the right to property, it is necessary to meet certain preconditions regarding the existence of legal facts on the basis of which the right can be acquired. In a narrower sense, the method of acquisition (*modus acquirendi*) means the existence of only one legal fact, if it is an acquisition of property on the basis of a legal transaction with the owner. Depending on whether the thing on which the right of ownership is acquired is already in someone's property, the absolute and relative acquisition of property differs. Ultimately, that also affects the ways of its protection, that is, the type of property lawsuit that will be filed. Today's case law uses the Roman system of property protection, two of which are lawsuits for property protection, and one is state lawsuits. With a claim (*Actio rei vindicatio*) the owner of the thing demands its return, while with a *Actio negatoria* lawsuit the owner, or the holder, demands protection against harassment, ie interference with property rights. The *Actio publiciana* lawsuit of a conscientious holder of things is of a possession character because it is not necessary to prove ownership, but only the possession.*

Keywords: *property right, adverse possession, actio rei vindicatio, actio publiciana, actio negatoria, derivative acquisition of property rights.*

LITERATURA

1. Babić, I., (2008). *Osnovi imovinskog prava, Uvod u građansko i stvarno pravo*, Beograd, Službeni glasnik.
2. Gaj, (1982). *Institucije*, Beograd, Nolit (Naslov originala: *Gai Institutionum Commentarii*; preveo: Obrad Stanojević).
3. Gams, A., (1980). *Osnovi stvarnog prava*, Beograd, Narodna knjiga.

4. *Građanski zakonik za Kraljevinu Srbiju, sa komentarom.* (1927). Beograd: Izdavačka knjižarnica Gece Kona.
5. Malenica, A., (1995). *Rimsko pravo*, Novi Sad, Pravni fakultet u Novom sadu.
6. Medić, D. (2017). Građenje na tuđem zemljištu. *Annual of the Faculty of Law/Godisnjak Fakulteta Pravnih Nauka*, 7(7). 19-27.
7. Milošević, M., (2005). *Rimsko pravo*, Beograd, Nomos.
8. Perić, Ž. (1922). *Specijalni Deo Građanskoga Prava. 1, Stvarno pravo*, Izdavačka knjižarnica Gece Kona, Beograd.
9. Popov, D. (2012). Predaja stvari kao način sticanja (*modus acquirendi*) stvarnih prava. *Zbornik radova Pravnog fakulteta u Novom Sadu*, 46(1). 169-185.
10. Radulović, D., (2020). *Stvarna prava, Imovinsko-pravni odnos*, Pravni fakultet za privredu i pravosuđe u Novom Sadu, Univerzitet privredna akademija.
11. Randelović, D. (2014). Sticanje svojine održajem. *Pravne teme*, 2(04), 26-40.
12. Romac, A., (1973). *Izvori rimskog prava*, Zagreb, Informator.
13. Romac, A., (1975). *Rječnik rimskog prava*, Zagreb, Informator.
14. Savigny, F. C., (1865). *Das Recht des Besitzes*, VII. izd., Beč.
15. Stanković, O., (1979). Sticanje svojine, *Anali Pravnog fakulteta u Beogradu*. 5–6.
16. Stanković, O., & Orlić, M. (1982). *Stvarno pravo*, drugo izdanje. Naučna knjiga, Beograd.
17. Stanojević, O. (2000). *Rimsko pravo*, Beograd, Pravni fakultet Univerziteta u Beogradu.
18. Stojčević, D. (1988). *Rimsko privatno pravo*, Savremena administracija Beograd.
19. Stojčević, D. & Romac, A., (1971). *Dicta et reulae iuris*, Beograd, Savremena administracija.
20. Zakon o osnovama svojinskopravnih odnosa, „*Sl. list SFRJ*”, br. 6/80 i 36/90, „*Sl. list SRJ*”, br. 29/96 i „*Sl. glasnik RS*”, br. 115/2005 - dr. zakon.
21. Zakon o sredstvima u svojini Republike Srbije „*Službeni glasnik RS*”, br. 53/95, 3/96 - ispravka, 54/96, 32/97 i 101/05 - dr. zakon.
22. Šarkić, S. (2017). *Osnovi rimskog prava*, Beograd, Službeni glasnik i Pravni fakultet Univerziteta Union u Beogradu.

CIP - Каталогизација у публикацији
Библиотеке Матице српске, Нови Сад

001:34(082)
316.3:34(082)

**МЕЂУНАРОДНИ научни скуп Правнички дани - проф. др Славко Царић
(19 ; 2022 ; Нови Сад)**

Право, наука и друштво - актуелна питања и перспективе : [зборник радова] = Law, science and society - the current issues and perspectives : [proceedings] / XIX међународни научни скуп "Правнички дани - Проф. др Славко Царић", Нови Сад, 23. септембар 2022. = XIX international scientific meeting "Legal days - Prof. Slavko Carić, PhD" ; [уредник Милан Почуча]. - Нови Сад : Универзитет Привредна академија, Правни факултет за привреду и правосуђе, 2022 (Нови Сад : НС Мала књига+). - 454 стр. ; 24 cm

Текстови ћир. и лат. - Тираж 150. - Стр. 19-20: Уводна реч / Милан Почуча = Foreword / Milan Počuča. - Напомене и библиографске референце уз текст. - Библиографија уз сваки рад. - Резиме на енгл. језику уз већину радова.

ISBN 978-86-86121-51-6

а) Наука - Правни аспект - Зборници б) Друштво - Правни аспект - Зборници

COBISS.SR-ID 74323209